

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10— K
pol leta . . . . . 5— "
četrt leta . . . . . 2-50 "
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljna uvrščanja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Dragotin Česnik.

Kulturna slika s Kranjskega.

Na zadnji svoji seji je sklenil c. kr. deželni šolski svet, da se tovariš Dragotin Česnik, nadučitelj v Knežaku, predsednik Okrajnega učiteljskega društva za okraj Postojno, zastopnik učiteljstva v okrajnem šolskem svetu, »iz službenih ozirov« premešči na petrazrednico v Cerklje na Dolenjskem. Kakor pišejo klerikalni listi, je bil ta sklep baje storjen soglasno. Dolžnost naše organizacije je, da dožene, koliko resnice je na tej trditvi.

Ker je tovariš Dragotin Česnik vložil proti temu sklepu c. kr. deželnega šolskega sveta po svojem pravnem zastopniku, odvetniku dr. Franu Novaku, ugovor na naučno ministrstvo, ni v tej zadevi izrečena še zadnja beseda. Zato se tudi mi vzdržujemo za sedaj vsake opazke k temu novemu činu nasilja in nezakonitosti ter hočemo navesti le gola dejstva, trdno upajoč, da končno vendarle zmaga pravica.

Ime Dragotina Česnika je v naši organizaciji znano in spoštovano. Dolgo vrsto let je bil tajnik naše Zaveze in je še sedaj njen upravni odbornik. Učiteljstvo mu je poverjalo razne mandate, ker pozna njegove zmožnosti in kreposti. V šoli je Česnik mož na svojem mestu, izven šole je nesebičen delavec na kulturnem in gospodarskem polju, res pravi ljudski učitelj! Ima pa dve napaki, ki sta zanj (in dandanes za vsakega na Kranjskem) usodni: je nepodkupen in neomadeževan značaj in ni klerikalec!

Te dve njegovi čednosti sta njegov greh, in zaradi teh dveh čednosti hočejo sedaj njega in njegovo rodovino moralno in materialno uničiti!

Ljudski glas govori, da so proti Česniku napravili ovadbo njegov župnik Pehani, zagorski vikar Baloh in par klerikalnih »mož«. Ovadbo so napravili skrivaj, in še dandanes nihče ne ve, kdo jo je pravzaprav povzročil. Resnica je, da jo je deželnemu šolskemu svetu oddal — deželni odbor!

Nihče ni pričakoval, da bodo Česnika predstavili, ali da se more Česniku sploh kaj zgoditi. Toda dobili so vendar tri prestopke, ampak ne, ker so bili, temveč ker so jih hoteli dobiti, in sicer:

1. da ne hodi Česnik redno ob nedeljah in praznikih k dopoldanski službi božji;

2. da je Česnik opustil v zadevi nadzorovanja šolskih otrok pri verskih vajah provzročiti sklep učiteljske konference;

3. da je Česnik opustil sklicati eno krajno učiteljsko konferenco, ko je bil v šolskem letu 1912/13. zaradi bolezni na dopustu.

Vsi ti »prestopki« se dajo izpodbiti na en mah!

1. V Avstriji ni šolskega zakona, ki bi predpisoval učitelju, da mora biti vsako nedeljo in vsak praznik pri maši. Vzlic temu je hodil ob svojem prihodu v Knežak Česnik v cerkev. A tedajni duhovni pomočnik je vse, ki niso bili pripadniki S. L. S., zmerjal s prižnice s hinavci in pobeljenimi grobovi ter jih podil iz cerkve; one pa, ki niso več hoteli poslušati takega razlaganja »božje besede«, je potem razkričal za — brezverce! Kdo naj potem ustreže takemu konfužnemu svečeniku? Vzlic temu je bil Česnik tudi potem pri vseh šolskih mašah brez izjeme in kadar je količkaj utegnil, tudi sicer ob nedeljah in praznikih, kar lahko dokažejo priče.

Ali boj za kruh in obstanek izključuje redno nedeljsko molitev. Treba je tudi

Česniku uporabiti vsako priliko, ugrabiti vsak svobodni trenotek, da s poštnim delom preživlja sebe in svoje. Pošteno delo je Bogu dopadljivejše, nego navidezna pobožnost hinavcev in okrutnežev, ki nosijo črne misli in načrte maščevalnosti pred oltar tistega, ki naj bi bili njegovi namestniki! Take politiške kramarje bi Kristus z bičem nagnal iz cerkve?

Najstarejši Česnikov sin je jurist, drugi sin obiskuje realko, hči dekliški licej, najmlajši sin hodi v šolo doma. Česnik sam in žena morata tudi jesti in se oblačiti, ker sta — dasi učiteljski zakonski par — končno vendarle človeka. Poleg tega ima Česnik na svojem domu tudi svoje starše, ki so brez vsakega imetja, navezani torej na sinovo pomoč: oče je star 79, mati 72 let! Že z ozirom na ta dva stara človeka bi ne smeli preganjati sina! Ali ta bolelost lahko ne ubije obeh? Ali so tisti duhovniki v deželnem šolskem svetu popolnoma brez srca? In baron Schwarz tudi?

Česnik pa ima na mesec plače — čujte in strmite! — 183 K! Kako naj s temi kronami preživlja 8 oseb? To naj enkrat sklenejo na c. kr. deželnem šolskem svetu! Na vsako osebo pride povprečno na mesec 23 K, niti ne krona na dan! Oho, gospodje ob zeleni mizi, oklenite se sitih trebuhov in potuhtajte, kako se živi doma in kako se šolajo otroci izven doma s tolikim denarjem! Kadar pohaja kruh, je treba delati! Sama molitev tu nič ne pomaga; molitev redi le tiste, ki so zato plačani! Če ne verjame, naj se knežski župnik pogleda v zrcalo!

Tudi Česnikovi morajo delati, ker služba glavi rodovine ne donaja dovolj dohodkov. Zato pa ima Česnikova žena gostilnico, Česnik sam pa pri »Kmečki hranilnici in posojilnici v Knežaku« letne nagrade 480 K. Med tednom ima šolo, zato je treba porabiti nedelje, da opravlja te posle. Kot skrbeč oče obiskuje tudi svoje otroke. Kdaj jih naj, ako ne takrat, ko nima šole? Ker je Česnik sploh bolehen, mu je tudi bolezen dostikrat branila iti v cerkev. Saj poznamo celo duhovnike, ki zaradi bolezni ne bero maš. Že tu navedeni oziri izpodbijajo prvi očitki. Sploh je pa vse Česnikovo življenje in delovanje v šoli in zunaj šole popolnoma korektno in vzorno; temu so dokaz poročila šolskih nadzornikov in vzgoja njegovih otrok.

2. S svojim sklepom je prišel c. kr. deželni šolski svet v nasprotje s § 48. drž. šol. zakona z dne 14. maja 1869, oziroma z dne 2. maja 1883, s § 9. ministrskega ukaza z dne 29. novembra 1905, št. 13.200, in s svojim odlokom z dne 16. januarja 1907, št. 4776, in s svojim odlokom z dne 13. decembra 1913, št. 8376! Vse te paragrafe, predpise in odloke naj gospodje prebero in potem se prepričajo, da so Česniku storili veliko krivico, svoj zadnje citirani odlok so pa kar ovrgli pod mizo pet mesecev potem, ko so ga izdali!

3. Česnik je imel dopust od 15. marca do 15. julija 1913, in sicer zaradi bolezni. Glede šolskega vodstva ni izdala šolska oblast nikake odločbe. Česnik je imel 9 konferenc, ene edine ni sklical, ko je bil zaradi bolezni na dopustu, dasi je tudi v tem času učiteljstvo informiral s sedmimi okrožnicami o potrebnih stvareh, kar je deželnemu šolskemu svetu dobro znano.

Tako so z lahkoto, a popolnoma objektivno in z veljavnimi zakonitimi določili ovrženi vsi očitki.

Poudariti pa moramo, da c. kr. deželni šolski svet v tej zadevi ni postopal po zakonitih predpisih, da bi torej tega čuvaja pravice in zakona treba posaditi na zatožno klop!

Po § 17., odst. 12, dež. šol. zakona z dne 25. maja, oziroma z dne 9. marca 1879, št. 13, ima c. kr. okrajni šolski svet dolžnost, pričeti in voditi disciplinarne preiskave zoper učitelje in zastran teh nasvete stavljeni dež. šol. svetu.

Ker se pa to ni zgodilo, je torej postopanje c. kr. deželnega šolskega sveta nezakonito, njegov sklep neveljaven, in baron Schwarz bi ga bil moral pri tej priči sistirati, ako neče dati s protizakonitim postopanjem prve šolske oblasti v deželi pohujšanja in pogaziti zadnje iskre zapužanja, ki še morda tuintam tli, v pravičnost, objektivnost in avtoriteto korporacije, ki ji stoji na čelu!

Za premetitev učitelja so glasom zakona merodajni le važni službeni oziri (§ 33., odst. 2, zakona z dne 29. aprila 1873, dež. zak. št. 22, oziroma zakona z dne 9. marca 1879, dež. zak. št. 13). Ker teh važnih službenih ozirov ni, ostane le še edini »važni službeni ozir« — zahteva S. L. S., da se premešči Česnik zato, ker ni klerikalen. Dokaz! Postojnski okrajni glavar je ponudil Česniku v podpis neko izjavo, s katero naj bi Česnik priznal, da je prepričan, da je dalo povod disciplinarni ranju njegovo (Česnikovo) javno — menda politiško — delovanje in s katero Česnik izjavlja, da vbodoče ne sprejme več niti predsedniškega niti odborniškega mesta v Okrajnem učit. društvu za okraj Postojno. Okrajni glavar je sicer izjavil, da je to njegovo osebno mnenje, izrazil pa je vendar prepričanje, da se bo — ako Česnik to izjavo podpiše — disciplinarna preiskava proti njemu gotovo ustavila! Česnik seveda dotične izjave ni mogel podpisati, ker se prvič ni čutil krivega, drugič pa se je smatral s tem prikrajšanega v svojih državljskih pravicah.

Ko so ljudje zvedeli, da je Česnik prestavljen, so bili ogorčeni vsi, z malenkostnimi izjemami tudi klerikalci. Napravili so iz lastnega nagiba na dež. šol. svet vlogo, ki v njej protestirajo proti nesnovani ovadbi, kažejo na Česnikove zasluge v šoli in zunaj nje ter prosijo šolsko oblast, naj Česnika v pomirjenju razburjenega ljudstva še dalje puste v Knežaku. To vlogo so podpisali vse vprek naprednjaki in pristaši S. L. S., moške in žene iz vsolanih vasi Bač in Knežak. Podpisov je 250.

To je volja tistega ljudstva, ki ga imajo klerikalni voditelji vedno na jeziku. Sedaj bomo videli, koliko velja ta ljudska volja, ko se oglašja v prilog učitelju!

Slično vlogo je podala na pristojno mesto tudi »Kmečka hranilnica in posojilnica v Knežaku«, ki jo je Česnik ustanovil in je do danes njen načelnik in edini zmožni uradnik. Promet tega zavoda se je od ustanovitve, ko je imel le 50.000 K. prometa, tekem 8 let dvignil na 400.000 K. Česnik ni nikoli kazal sovraštva niti proti klerikalcem. Vsako priliko je porabil, da je ljudi poučeval, jim pomagal s svetom in dejanjem. Lahko rečemo, da je napravil ljudem brez razlike, so li tega ali onega prepričanja, na tisoče prošenj v najrazličnejših zadevah. Ko je bil Česnik v Knežaku župan, so imeli 47% občinske naklade, pozneje so narasle na 100 in več odstotkov.

Tako je bilo Česnikovo delo med ljudstvom za ljudstvo, ki se ga je v ljubezni in vdanosti oklepalo vedno bolj. In ravno to dejstvo je zbudilo v nasprotnikih zavist, da so se zarotili Česnika uničiti! Ker je mož delaven, značajan in pošten, zato bodi kaznovan od c. kr. oblasti! To je nečuvstvo!

Čakajmo, da preide zadeva zakonito pot! C. kr. deželnemu šolskemu svetu povemo k sklepu le eno:

C. kr. deželni šolski svet nima niti pravice niti dolžnosti, služiti neutemeljenim in protizakonitim zahtevam politiških strank, temveč je njegova dolžnost, gledati na korist šolstva in učiteljstva v deželi; ravnati se pa mora vedno le po šolskih zakonih, opiraje se na določbo državnega osnovnega zakona!

Ako ni tako, je dež. šol. svet dekla v politiški službi, ki ne zasluži nobenega spoštovanja!

FERDO PL. KLEINMAYR:

Društvo ali zveza?

Vprašanje tesnejšega stika med slovenskim učiteljstvom Primorske je prišlo torej v tek. Z ene strani nas silijo k razmotrivanju o »deželni zvezi« že nova Zavezina pravila, z druge strani pa smo pričeli Primorci že sami čutiti, da bi tesnejša organizacija imela velik pomen za duševni in gmotni napredek primorskega učiteljstva in šolstva. Uvidevamo, da smo si ravno primorski učitelji stali dosedaj precej tuji nasproti, in to ne samo učitelji posameznih treh deželic, ki sestavljajo Primorsko, temveč celo učiteljstvo posameznih okrajev ene kronovine (Goriško!). Medsebojna izmenjava duševnega blaga med nami sploh ni eksistirala, vsaj redna ne. In že to nas sili do zblizanja.

Sedaj pa stojimo pred celo vrsto načrtov. Prvi bi bil: osnuje naj se po kronovinah tri deželne zveze, oziroma le dve; tržaško učit. društvo bi si pač le pridodalo pridevek »deželno«.

Drugi: ena sama zveza vseh slovenskih učit. društev.

Tretji: isto s pritegnjenjem hrvaških uč. dr. v Istri. itd.

Teoretično so se razna primorska učit. društva že ugodno izrazila za skupno delovanje, načeloma tudi »mladi« v tržaškem učit. društvu, ki so na letnem zborovanju 15. februarja t. l. med svoje postulate sprejeli »ustanovitev učiteljske zveze za Primorsko«. Pričelo se je zdaj praktično izvajanje. Goriško okr. učit. društvo je ubralo birokrasko pot, sestavilo pravila, jih predložilo, čakati hoče na »registracijo«, potem se ustanovi makar s 25 člani — kaj? — »deželno učit. društvo za Goriško«. Čudim se temu že iz razloga, ker na Goriškem menda že obstoja tako »deželno učiteljsko društvo«, z razliko le, da so mu člani tudi nekateri italijanski tovariši. Kaj bo s tem društvom potem? Je li se razpusti? To bi bil le korak nazaj, ki ga ne popravi novo »deželno društvo«. Kar tov. Hreščak omenja (Učit. Tov. št. 22) glede tega koraka tovarišev, goriškega okraja, je do zadnjega umestno. Tako društvo bi pa vrhu vsega predčasno zaprlo tržaškim in istrskim tovarišem goriške meje. Tovariši v gor. okr. učit. društvu so se tedaj prenegliali. Prenagliali bi se pa tudi, ako bi takoj ustanovili zvezo goriških učit. društev. Vsaj poizkus za zvezo vseh slovenskih učit. društev bi se moral poprej narediti. Skupnih zadev imamo več negoli dovolj.

Medtem ko so ubrali tov. goriškega okraja, morda ne v splošno zadovoljnost, to pot do našega bližnjega stika, smo tu na jugu korakali v drugi smeri. Lotili smo se vprašanja na povsem praktičen način. Najprej se moramo seznaniti, spoznati, kaj bi nas družilo, kaj razdvajalo. In potem se porodi jedva trdna zveza, ki bo res vez med nami. Tedaj kako smo se lotili prejšnjega vprašanja?

Prvenstvo gre slov. učit. društvu v Istri. Vpslalo je tržaškemu slov. učit. društvu istrski »Narodni prosvjeti« in mo-

goče še kakšnemu bližnjemu učiti. društvo sledeči sklep, sprejet na svojem obč. zboru 18. decembra 1913:

1. naj se obvesti vsa bližnja učiteljska društva o naših zborovanjih;
2. naj se ta povabijo, da se po odposlancih udeležijo naših zborovanj;
3. naj tudi naše društvo pošlje odposlanca na zborovanja sosednjih učiteljskih društev.

Tržaško učit. društvo je na obč. zboru 19. aprila ta predlog sprejelo. In isto menda »Nar. prosvjeta«, ker obe učit. društvi sta bili že na zborovanju slov. istr. učit. društva 14. maja po poverjenikih zastopani. Od trž. učit. društva poverjeni zastopnik je stavil (potom predsednika istr. društva) sledeči predlog:

1. Kakor poverjenik (zastopnik) sosednjega učit. društva je smatrali le oni tovariši, ki se izkaže s tozadevno po odobru (predsedniku) potrjeno listino. Druge event. navzoče tovariše sosed. učit. društva je smatrali le kakor goste;

2. poverjenik lahko stavlja predloge, (o katerih se glasuje,) ki pa morajo izhajati iz odpora učit. društva, kateremu on pripada, kar mora poverilno pismo posebno omeniti. Dalje sme podajati informacije, nasvete in se eventualno udeležiti debat. Druhih pravic (glasovanja, volitve itd.) seveda nima.

Sprejel se je ta in tudi predlog izmenjave predavateljev. To bi bil prvi korak k zbliznanju, medsebojnemu spoznanju. Naloga takih zastopnikov ali poverjenikov je seveda v prvi vrsti postaviti idejo zveze vseh primorskih slovanskih učit. društev na realna tla. Le na ta način pride mo faktično do prave zveze in to v najkrajšem času. Le po tej poti, ker bo sodelovala velika večina primorskega učiteljsva sama, bomo spoznali, kakšna oblika zveze bi se našim razmeram najbolje prilagodila. Le na ta način je možno ustanoviti zvezo in ji podati primerna pravila. To je pot živih. V uvaževanje. —

DRAG. HUMEK:

Službeni red (pragmatika)

za učitelje obrtno-nadaljevalnih šol.

Državna zveza avstr. obrtnonadaljevalnega učiteljsva je poslala »Društvu učiteljev slov. obrtno-nadalj. šol« v pre-sojo »Službeni red«, ki ga hoče predložiti ministrstvu, da ga odobri in uvede v vseh avstrijskih kronovinah. Ker je to vprašanje aktualno in utegne zanimati prizadeto učiteljsvo in merodajne faktore, sem se namenil, da podam ta osnutek v glavnih potezah javnosti v presojo in ravnanje.

§ 1. Službeni red obsega določila o službenih odnosih na obrtnih nadaljevalnicah v deželah, ki so zastopane v državnem zboru. Izvzeta je Avstrijska pod A.* Posebno obsega ta red določila o pravicah in dolžnostih učiteljev, ki poučujejo na omenjenih zavodih.

I. del. O učiteljsvu in o nameščanju voditeljev in učiteljev.

§ 2. Učiteljski zbor o. n. š. obsega voditelja, učitelje o. n. š. razredov in učitelje pripravljalnega razreda. Poleg teh so še učitelji, ki so poklicani v nadomestitev obolevih in na dopustu se nahajajočih učiteljev.

§ 3. Kdor hoče biti voditelj ali učitelj na o. n. š., mora imeti pravico državljanstva v avstr. deželah. Pri upoštevanju vrednih slučajih razveljavljajo to določbo deželna vlada, če to po nadzorniku predlaga šolski odbor. Osebe, ki so zaradi sodnijske obsebe izgubile pravico izvolitve v občinski odbor ali pa so bile disciplinarnim potom odpuščene iz šolske službe, ne smejo biti nameščene na o. n. š.

§ 4. Če hoče biti učitelj po poklicu obenem voditelj, oziroma učitelj o. n. š., mora imeti najmanj zrelostno izpričevalo za občne ljudske šole. V krajih, kjer so meščanske šole, naj se kolikor mogoče pritegnejo k pouku učitelji z izpitom za meščanske šole. V prvi vrsti je upoštevati učitelje, ki so z uspehom posejali tečaj za izobrazbo o. n. učiteljev. Za tehnične in umetno-obrtno stroke se v slučaju potrebe lahko pritegnejo strokovnjaki. Prepričati se je pa prej o njih sposobnosti. Za dokaz o podagoško-didaktični zmožnosti strokovnjakov, ki morajo imeti vsaj občno izobrazbo popolne meščanske šole, velja izpričevalo o dovršitvi strokovnega tečaja, ki je bil pod nadzorstvom c. kr. ministrstva z. j. d. Kot voditelje je nastavi- ti o. n. učitelje z zakonito usposobljeno- stjo s posebnim oziranjem na službeno dobo, ki so jo dotičniki prebili na o. n. š.

§ 5. Če je na kaki o. n. š. prosto učno mesto, naj se o tem obvestijo vsi učitelji dotičnega šolskega kraja.

§ 6. Voditelje in učitelje namešča šolski odbor s pogodbo. Za namestitve veljajo nastopne določbe:

§ 7. Prva namestitve voditeljev in učiteljev je časna. Po dvakratnem nadzorovanju v raznih šolskih letih, ki je pokazalo povoljno delovanje v šoli, in po brezhibnem vedenju v šoli in zunaj šole, potrdi deželna vlada na predlog nadzornika začasno nastavljenega učitelja, oziroma voditelja. S to potrditvijo je službena pogodba ugotovljena in toliko, da jo sme vsaka stranka razdreti le po obvestitvi, ki je bila podana pol leta prej. To pa ne velja za slučaj, če bi se nehala dotična šola ali dotični oddelek. Od šolskega odbora izvirajoča odpustitev od službe mora biti potrjena od deželne vlade in se da udeležiti le v slučaju, če je neoporečno dokazano, da dotična oseba ni več sposobna za pouk na o. n. š. Pri učiteljih po poklicu je vedenje zunaj šole le tedaj vzrok za odpustitev, če je tudi glavna šolska oblast ukazala odpustitev. Na prošnjo učitelja lahko šolski odbor pred določenim časom razdere pogodbo.

§ 8. Službena doba učiteljsva o. n. š. se začne z dnevom, ko je posameznik nastopil službo na o. n. š. V službena leta so všteta tudi leta začasne namestitve. Ko je učitelj nameščen, mu izroči šolski odbor namestni dekret, ki so v njem navedeni službeni značaj, število učnih ur, prejemki in dan namestitve. Temu dekretu je dostaviti pozneje tudi potrdilo namestitve.

§ 9. Vsak začasno nameščen voditelj in učitelj mora pred službenim nastopom prisesti. Prisega se vrši po določenih besedilih pred načelnikom šolskega odbora v prisotnosti zastopnika c. kr. min. z. j. d.*

§ 10. Nadzornik mora vsakega o. n. učitelja obvestiti o splošni kvalifikaciji. Vsak učitelj ima pravico vpogleda v uporabnostno tabelo. V slučaju potrebe mu mora nadzornik napisati izpričevalo o uporabnosti. (Dalje.)

Mater, ki imajo svoje otroke rade, jim dajo za okrepljeno dobrega mleka s Kathreinerjevo Kneippovo sladno kavo.

Kathreinerjeva se po slovitim Kathreinerjevim načinu pripravila iz najboljšega stada in je že 23 let zdravniško priznana krepična pijača.

Pri nakupu se mora vedno izrecno zahtevati pristna Kathreinerjeva v zaprtih zavojih s sliko župnika Kneippa.

IVAN KELC:

Ustavoznanstvo.

(Dalje in konec.)

Vsako ima pravico vlagati prošnje bodisi glede pridobitve kakšne službe — kakor že omenjeno — za pridobitev kakšne obrti, koncesije ali za odpravo kakšne privatniku storjene krivice. Prošnje ali peticije več oseb skupaj so le dovoljene, ako so vložene po zakonito priznanih skupščinah ali društvih.

Država ima glede vsega šolstva pravico najvišjega vodstva in nadzorstva. Zakonito je tudi primorana za zadostno število šol in vzgojevališč, ker v Avstriji obstoji zakonita obveznost, da morajo vsi za šolo dorasli otroci šolo tudi obiskovati. Le od zadostnega števila šol in učiteljsva ter po zadovoljno situiranem učiteljsvu je pričakovati blagodejnega vpliva šolstva na vse sloje državljanov.

Vsi narodi v državi so enakopravni. Ves narod, tedaj tudi vsak posameznik dotičnega naroda je enakopraven. Ta takozvani člen XIX. drž. osnovnih zakonov je bil in je še, žal, le premenogokrat vzrok prepričev, pritožb in celo kaznovanj. In vendar določa ta člen jasno, da ima vsak narod, tedaj tudi vsak njegov član popolno pravico naobraziti se v svojem materinskem jeziku do najvišje stopnje naobrazbe, ne da bi ga kdo smel siliti k naobrazbi v tujem jeziku. Kakor v šolskih zadevah, ima tudi enako pravico zahtevati vse uradne zadeve od najnižjega do najvišjega urada v svojem jeziku. Do popolnem pravičnega udeleževanja navedene zakonite določbe še ne pridemo Slo-

* Besedilo priseg se mi ne zdi toliko važno, da bi ga priobčil.

venci — ako se kaj posebnega ne pripeti — še v desetletjih. Lastna izkušnja me uči, da ta takozvani boj za narodove pravice do sedaj ni bil brezuspešen. Lahko nam daje dovolj poguma vztrajati v boju za narodove vsestranske pravice, in sicer v poštenem boju z uma svetlim mečem, a ne pri vsakem najmanjšem neuspehu puške vreči v koruzo. Le boj, in sicer pošten boj dovede do vsaj zadovoljive, ako že ne popolne zmage, ki pa končno tudi ne more izostati. S tem se le samo borimo za uresničenje po cesarju nam podanega zakona.

Do sedaj navedeno bi bil le nekaj izvleček iz temeljnih državnih zakonov, ki bi se morali obravnavati tudi v ljudskih šolah. Razume se, da v čim višji kategoriji je šola, se mora poučevati razmerno več in temeljiteje. Razen teh je treba tudi manj naobraženim poznati še druge zakone in naredbe, ki mnogokrat lahko ravno tako ali morebiti še bolje vplivajo in segajo v življenjski delokrog človekov ali v njegovo usodo. Poučiti je mladino, kaj se sme in česa ne sme storiti z ozirom na lovške, gozdne zakone, na zakone v stavbah, trpinčenju živali, varstvu ptic, kužnih boleznih itd. Neobhodno potrebno je to, da se ogne marsikaterih sitnosti, nadlog in nesreč v življenju. osrečljiva zadovoljnost posameznikov in vseh narodov nudi popoln pogoj k trdnemu obstoju in vsestranskemu napredku občne blaginje vse države.

Ali kaj bi pomagali najvzornejši zakoni, ako bi jih nihče ne izvrševal? Kakšen red bi bil in kakšno družabno življenje, ako bi se nihče ne zmenil za nje? Nastal bi pravi pravcati kaos! Skrbnjeno je tedaj v državi, da se zakoni izpolnjujejo, da se jim pokorava v svojem poklicu vsak državljan. Kdor tedaj v državi užija pravice in je deležen njihovih dohodov, se ne sme braniti izpolnjevanju tudi dolžnosti, ki se mu nalagajo zakonito! Čim več pravic so deležni državljanji, tem več jim nalagajo dolžnosti. Brez zadostno naobraženega ljudstva ni mogoče ustanoviti prave, ustavne države. K tej naobrazbi pomaga največ šola. Delavci v šoli — t. j. učitelji in učiteljice — pa morajo imeti svoji težavni nalogi in svoji izobrazbi primerno plačo.

Nadzorstvo, da se zakoni izvršujejo, oziroma njih meje ne prekoračijo, je zakonitim potom podeljeno c. kr. in deželnim uradom. Činitelji v teh uradih morajo poznati zakone natančno, k čemur je treba dolgotrajnih in težavnih študij, imajo od cesarja samega podeljeno oblast, da v njegovem imenu izvršujejo, oziroma pazijo, da se zakoni povsod izpolnjujejo. Prekršitev tega kaznujejo v cesarjevem imenu. Tudi ti činitelji v svojem težavnem poklicu ne morejo živeti od zraka, nego morajo za svoje delovanje dobivati zopet primerno plačo.

Pripeti se tudi, da je obstoj države ogrožen od vnanjih, pa tudi domačih sovražnikov. Da se to pravočasno zavrne ter da se varuje naš imetek in naše življenje pred zločini, je treba raznovrstnih branilcev države in pravic državljanov.

Koliko pretresljivih, v globočino srca segajočih zgledov smo lahko čitali v najnovejši dobi o balkanski vojni. Z občudovanja vredno hrabrostjo in nedosegljivim samozatajevanjem so drveli Jugoslovani v boj za predrago jim domovino in osvoboditev krvnih bratov izpod kletega sovragovega jarma. Kako navduševalno poje tudi naš pesnik, rekoč: »Okleni se predrage domovine, posveti v blagor srce ji in dušo!« Vojaška dolžnost je obvezna za vsakega; o prošnjah za oprostitev od aktivne vojaške službe bi bilo tudi potrebno poučiti že mladino, da ne nastajajo nepotrebni stroški in sitnosti.

Za vzdrževanje dosedaj navedenih in še drugih potrebnih in ljudstvu koristnih naprav potrebuje država mnogo denarja. Dolžnost je tedaj vsakega državljanja, da od svojega imetja, oziroma od svojih dohodkov plačuje zakonito mu odkazani davek. Nezačuden je, godrnjanje in preklinjanje zaradi tega mu ne pomaga nič; kvečjemu si nakoplje še nepotrebni sitnosti in stroškov. Ako koga zadene kakšna nesreča, ujma itd., ga je poučiti, da se pravočasno oglasi na dotičnem mestu za odpis davka, oziroma za državno podporo. Sploh je nas vseh sveta dolžnost navajati mladino že pri takšnih prilikah na nauk Zveličarja, ki je dejal farizejem, rekoč: »Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega!«

Za podelitev ustave se imamo edino zahvaliti našemu vladarju, ki je slušal glas ljudstva. Z geslom »Viribus unitis!« se je približal ljudstvu, slišati je hotel po poslancih zahteve in potrebe ljudstva ter nam podaril, do česar je imel kot vladar podedovane države edinole sam pravico. Za to velikodušnost in še zaradi mnogih drugih neprecenljivih zaslug, ki si jih je pridobil naš vladar za vsestranski napredek in blagor države, smo mu dolžni neomejeno vdanost in zvestobo. Slovenec je že po svoji naravi zvest državljan ter

ljubitelj in spoštovalec vladarja in vse cesarske hiše, o čemer so priča pesni-kove besede: »Hrast se omaja in hrib, zvestoba Slovencev ne gane!« Vendar je naša dolžnost v popolno okrepitev te lastnosti Slovencev, da jo vcepjamo že v nežna, za vse lepo, blago in dobro občutljiva mladinska srca.

Druga dolžnost vsakega državljanja je pokornost. Pokorni moramo biti cesarju in zakonom, pa tudi predpostavljenim oblastvom. Skušati nam je njihove zapovedi.

Ako se dosedaj navedeno poučuje z vso vnemo, navdušenostjo in iskreno ljubeznijo do ljudstva, upati smemo, da ljudstvo, gotovo dospe do vrhunca življenjskega smotra, do duševne in gmotne samostalnosti, blagosti, zadovoljnosti in tedaj do sreče, dosegljive na tem svetu. Kako in kdaj naj učitelj navedeno poučuje, sem že nekoliko navedel, a mislim, da je najbolje, ako vse to prepuščamo naobrazbi in spretnosti učiteljevi, ki bo, dobro poznaoč krajevne razmere, gotovo vedel v tem kakor drugem oziru napeti pravo struno. Dostaviti bi imel, da to lahko stori ne samo pri pouku iz domoznanstva in zemljepisja, nego tudi iz zgodovine, pri berilnih sestavkih in pri raznih drugih predmetih. V prvi vrsti mora biti učitelj sam dobro podkovnan v ustavoznanstvu! Dobro pripravljen na vsako uro, naj učitelj podaje to znanstvo, kakor tudi druge predmete, po svoji metodi, vsekdar se ravna- joč po krajevnih razmerah in potrebah ljudstva. Katera slaba dejanja so proti zakonitim določbam najbolj razširjena v katerem kraju, jih je treba z vso silo iztrebiti do popolnega uničenja.

Učiteljsvo! Nalagajo Ti vedno novih bremen, novih dolžnosti, idi in izpolni jih po svojih močeh! Daj vse svoje duševne in telesne moči, daj se izmognati do zadnje kapljice krvi, samo da se bo dobro go-dilo drugim! Za svoj preobili trud boš želo edimole plačilo tega sveta, t. j. ne-hvaležnost. Ti pa preživljaj sebe in svoje in črpaš novih moči za vedno hujše napore le samo — iz nedosegljivih idealov!

Iz naše organizacije. Štajersko.

Ptujsko učiteljsko društvo je napravilo dne 4. junija izlet na Črno goro, popoldne istega dne pa si je še ogledalo krasne vzorne gorice Štajerske hranilnice v Gornjih Halozah.

Lepo število učiteljev se je udeležilo zborovanja; škoda, da nas niso počastili še oni, ki so se nam popoldne pridružili.

Zborovanje je bilo kratko, ker so izostali vsi dopisi. Tovariš Lešnik vpraša, v koliko se je izvršila akcija, da se zavrne nemške plačilne pole »Zalungsliste«. Omenjeni tovariš predlaga rekurz na višjo instanco.

Tovariš Sorn govori še o uvedbi Widrove in Krulčeve začetrnice. Tema je na programu uradne konference. Zbrano učiteljsvo se izreče soglasno za Widrovo knjigo.

Po obedu pa smo se preselili na sosedno goro, in sicer v Lipno. Prav ljubko je solnce pripekalo na nas, potili smo se in željno pričakovali konca hribolazenja. A čeravno je bilo hudo, ni nihče omagal, vsaj na poti v Lipno ne.

Na posestvu Štajerske hranilnice pa se nam je odprl raj. Nam »Polancem«, ki gledamo samo od daleč gorice, je rajalo srce od veselja. Oskrbnik g. Rudl nam je razkazal gorice in postavil pred nas izborne pridele. Vršil pa se je tudi zanimiv poizkus rigolenja zemlje z »Dynammon I.«

Za sijajno pogostitev, za krasne užitke bodisi duševne ali telesne, se je učiteljsvo g. oskrbniku presrčno zahvalilo. Prišlo so na vrsto napitnice in zraven pa se je razlegala lepa pesem in donela godba.

Vsem izletnikom ostane ta dan v prijetnem spominu. Hvala tovarišu Klemenčiču, učiteljskemu zastopniku, ki nam je izposloval pouka prost četrtek.

Savinjsko učiteljsko društvo zboruje v četrtek, 18. t. m., ob 2. uri pop. na Gomiškem. Dnevni red: 1. Zapisnik. 2. Dopis. 3. Poročilo odbora o praznovanju društvene 40letnice. 4. Slučajnosti. Po zborovanju pevska vaja!

Učiteljsko društvo za celjski okraj zboruje v četrtek, dne 18. junija t. l., ob 8. (beri osmi) uri zjutraj v okoliški šoli v Celju z nastopnim dnevnim redom:

1. Zapisnik.
2. Poročilo računskih pregledovalcev.
3. Določitev delegatov za Zavezo (glasom novih pravil).
4. Poročilo »Lehrerbunda« odbornika.
5. Dopisi in druge tekoče društvene zadeve.
6. Sestavljenje učnih načrtov za uradno konferenco.

* Ta že ima uveljavljeno pragmatiko.